

Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK) Üçüncü Kez Oluşturuldu

GİRİŞ

Turgut Özel dönemi ile birlikte gündeme gelen, birçok etkinliğe konu olan ESK, önce Tansu Çiller Hükümeti'nin 1995'te bir genelgeyle kurulmuştur, ESK, o günkü koşullarda grev aşamasına gelmiş kamu toplu İş sözleşmesi görüşmelerini ve işçi eylemlerini engellemede bir araç olarak düşünülmüştür. Daha sonra, Refah Yol Hükümeti yeni bir genelge ile ESK yeniden oluşturmuş, ancak herhangi bir etkinliği söz konusu olmamıştır. Son olarak, özellikle DSP'nin büyük önem verdiği ESK, Anasol-D. Hükümet Programı'nda "Hükümetimizin en belirgin özelliklerinden birisi de, uzlaşma kültürünü güçlendirici davranışlar sergilemek olacaktır. Bu çerçevede, Hükümetimiz, Ekonomik ve Sosyal Konseyin, ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasına etkin bir şekilde katılımını sağlayacaktır" biçiminde bir ifade ile yer almış ve yine acele hazırlanmış bir genelge ile kurulmuştur,

TMMOB, yukarıda kısaca özetlendiği üzere çağdaş, katılımcı, "sivil" demokratik olması gereken ESK gibi bir kurumun Türkiye koşullarında yukarıda kısaca özetlendiği üzere siyasi, erkin ve devletin güdümünde, güncel politik dengelere göre yozlaştırılması gerçeği karşısında konu üzerinde bir çalışma yapmakta yarar görmüştür. Bu çalışma toplumsal tarihimiz, Avrupa deneyimleri ESK'in ilgili alanları ve işlevleri ışığında güncel gelişmeleri değerlendiren, etkinliklerimiz ve önerilerimiz hakkında özet bilgi içeren bir dokümandır,

Â« ESK VE TARİHSEL SÜREÇ

1- ESK'lerin Batıda Ortaya Çıkış Süreci, Gelişimi ve Türkiye Gerçeği

ESK'ler İkinci Dünya Savaşı

sonrasında gelir ve bölüşüm politikaları kapsamında, işçi-işveren-hükümet üçgeni biçiminde oluşturulmuşlardır. Ancak, Avrupa'da savaş sonrasında olağanüstü ekonomik koşullarının hüküm sürdüğü bir dönemi simgeleyen bu örgütlenme, daha çok işçi partilerinin iktidar olduğu dönemlere rastlamıştır. Dolayısıyla, diyalog ve işbirliği daha kolay gerçekleşmiştir. Olağanüstü koşulların ortadan kalkmasıyla bu örgütlenmeler içinde hükümetler yer almaya başlamıştır.

Bugün AB bünyesindeki ESK'de hükümet temsilcileri yer almamaktadır.

ESK'ler hükümetler tarafından görevlendirilmektedirler, ancak bunların yapısı ve işleyiş kuralları yasalarla belirlenmektedir.

2- Avrupa Deneyimlerinde İSK'lerin İlgili Alanları ve İşlevleri

ESK'ler bir diyalog ortamı olarak görülmesi ve demokratik işleyişlere özen gösterilmesi durumunda ilgili alanına giren konularda önemli işlevi olabilir.

İlgili Alanlara Giren Konular:

- Ekonomik ve mali konular,
- # Dış ilişkiler,
- Sosyal konular,
- \$ Endüstri, ticaret, zanaat ve hizmet,

ESKler İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelir ve bölüşüm politikaları kapsamında, işçi-işveren-hükümet üçgeni biçiminde oluşturulmuşlardır-

- Çevre, sağlık,
- Ulaşım ve haberleşme,
- Enerji,
- Bölgesel gelişme,
- Tüketim,
- Dış ilişkiler vb.

Üstlendiği Roller:

- Diyaloga süreklilik kazandırma,
- Görüş bildirme,
- Ekonomik yönlendirme çalışmaları,
- Kimi yasaların yürürlüğü için çalışmalara katılma,
- Yıllık enflasyon oranının kontrol edilmesine katkı sağlama,
- Sosyal tarafların politik kararların alınması sürecine katılımının sağlanması,
- Mesleki kamu kuruluşlarının denetlenmesi,
- Toplu sözleşmelerin refahın yapılmasını sağlayıcı yönde etkisini artırmada rol oynama,
- Hükümete danışmanlık yapma,
- İstihdamın artırılmasına katkı sağlama,
- İstikrarlı ekonomik büyüme oranına erişilmesini sağlama,
- Toplumdaki iktisadi ve sosyal birimlerin hükümetlerin ekonomik ve sosyal politikalarına katılımını sağlamak,
- Ekonomik ve sosyal tüm konulara çözüm yolları önerme.

**Türkiye Cumhuriyeti,
Osmanlı
İmparatorluğundan
siyasi anlamda bir
kopuşu ifade
etmekle birlikte,
ekonomik anlamda
bir kopuş
yaşanmamıştır.**

3- Toplumsal Tarihimizin ESK Açısından Dikkât© Alınması Gereken Özellikleri

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarından beri yönetimler yüzlerini batıya dönmüşlerdir. Ancak, bu, doğuya ilgisizlik, doğunun kurumlarına ve toplumsal tercihlerine sırt çevirme biçiminde olmamış, tam tersine toprak düzeni, toplumsal sistemler, bürokratik gelenekler v© devlet nizamı doğudan alınmıştır.

Süreç içerisinde batı kapitalizminin güçlenmesi ve bunun ile rekabet şansını kaybeden İmparatorluğun hızla gerilemeye başlaması» İmparatorluğu yarı sömürge konumuna düşürmüştür. Sorunlara çözüm arayışına giren aydınlar ve bürokratlar batıya olan ilgilerini daha da artmışlardır. Ancak, bu arayışlar başarılı olamamış ve süreç İmparatorluğun yıkılışına kadar devam etmiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan siyasi anlamda bir kopuşu ifade etmekle birlikte, ekonomik anlamda bir kopuş yaşanmamıştır. Dolayısıyla, genç Cumhuriyet döneminde ancak üst yapıda değişiklikler, temel hukuksal düzenlemeler yapılabilmektedir.

Üst yapıda sağlanan bu gelişmelere karşın, demokrasi alanında önemli bir ilerleme ortaya çıkmamıştır. Bunun başlıca nedeni uluslararası koşullar kadar, devralınan sosyal, kültürel ve siyasal mirastır.

Tek parti döneminde ise, devletin en önemli ve tek örgüt konumuna gelmesi, hatta velilerin parti il başkanları olarak atanmaları ise, demokratik gelişmemizi daha da geriletmiştir.

Bütün tarihimiz otoriter ve merkeziyetçi bir devlet yapısına sahip olduğumuzu, Osmanlı İmparatorluğu'nun altı yüzyıl ekonomik, sosyal

Reform, aydınlanma hareketi, işçi hareketi vb. gibi batı demokrasisini güçlendiren süreçler bizde yaşanmamış ya da eksik kalmıştır.

ve siyasal yaşamı sıkı bir biçimde denetim altında tuttuğunu göstermektedir. Bu nedenle toplum yapımızda, batıdaki gibi bir sivil toplum ortaya çıkamamış ve gelişmemiştir. Dolayısıyla, rönesans, reform, aydınlanma hareketi, işçi hareketi vb. gibi batı demokrasisini güçlendiren süreçler bizde yaşanmamış ya da eksik kalmıştır.

Sonuç olarak, geleneklerimiz, toplumsal mirasımız ESK'in devlet ağırlıklı olarak gündeme getirilmesini kolaylaştırmakta, KİK toplantısında da gözlemlendiği gibi böyle bir oluşuma hem işveren hem de işçi örgütlerimizin kimi temsilcileri kolaylıkla destek olabilmektedirler.

**B- AB-TÜRKİYE GÜNDEMİNDE
ESK**

4- Avrupa Birliği-Türkiyö İkonomik ve Sosyal Karma İstişare Komitesi (KİK) Sürecinde ESK Tartışmalan

"Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan 1963 tarihli Ankara Anlaşması'nın 27. maddesi, taraflar arasındaki işbirliğinin ve sosyo-profesyonel diyalogun kurumsallaştırmasını ve bu çerçevede bir yapılanmaya gidilmesini öngörmektedir. Bu kapsamda, Kasım 1995'te, Avrupa Birliği-Türkiye Ekonomik ve Sosyal Karma İstişare Komitesi adı altında bir Komite kurulmuştur."

Komite, "Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi ile Türkiye'deki işçi, işveren ve diğer meslek gruplarından çeşitli ekonomik ve sosyal tarafların katılımıyla oluşturulmuş olup, her iki taraftan 18'er olmak üzere toplam 36 üyeden" meydana gelmektedir.

Aralarında TMMOB'nin de yer aldığı bu Komite, karşılıklı işbirliği alanları arasında yer alan "Enerji" ve "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler" konularında iki de çalışma yapmıştır. Bunlardan Enerji ile ilgili olan çalışma ise, TMMOB tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu gelişmeler yaşanırken AB-Türkiye Karma İstişare Komitesinin eşbaşkanı Hüsamettin Kavi 23.06.1997 tarihinde, TMMOB'ye bir mektup göndererek yeni Hükümetin gündemine getirdiği ESK konusunda, "Türkiye'de bir milli ekonomik ve sosyal konsey oluşturulmasına ilişkin görüş ve önerileri ortak bir platformda dile getirebilmek" için bir toplantı çağrısında bulunmuştur.

8 Temmuz 1997 günü İSO'da yapılan toplantıya katılan TMMOB, ESK konusundaki görüşlerini iletti. Toplantıda ESK ile ilgili İSO'nun bir yasa teklifi taslağı hazırlaması ve tartışmalardan sonra bu teklifin Hükümete sunulmasına karar verilmiştir. Ancak, bu süreç tamamlanmadan Hükümet ESK'yi bir genelgeyle oluşturmuştur.

S- TMMOB'nin KİK Toplantısında Sunduğu ESK İle İlgili Görüşleri

• Böyle bir Konsey, toplumsal kesimlerin birarada bulunduğu, görüşlerini kamuoyuna ve birbirlerine iletmeleri için bir platform olarak görülmeli, her koşulda bir zorunlulukmuş gibi sunulan "milli mutabakat" anlayışından uzak, farklı görüş

ve önerileri hoşgörülle karşılanabilen bir platform olmalıdır.

• ESK, toplumsal kesimlerin görüşleri alınarak yasayla kurulmalıdır.

• Toplumsal kesimlerin temsil yetine önem verilmeli, hiçbir toplumsal kesim dışlanmamalıdır.

• Toplumsal kesimlerin temsil yetinde dengelere özen gösterilmelidir. Daha önce kurulanlarda olduğu gibi devlet ağırlıklı ya da işveren ağırlıklı bir Konsey beklenen yararı sağlamayacaktır.

• ESK'de demokratik işleyişlere sahip örgütler temsil edilmeli, elitist (TÜSIAD, MÜSIAD), atanmışların yönetiminde olduğu (kamu işveren sendikaları) ve antidemokratik örgütler (kimi vakıflar) Konsey'de yer almamalıdır. ESK, işçi, işveren ve diğer toplumsal kesimlerin temsilcilerinden oluşmalı, devlet temsilcileri yer almamalıdır.

• Hak ve özgürlükler konusunda ve özellikle sendikal alanda birçok sorunla karşı karşıya bulunduğumuz bugünkü koşullarda, ESK statükoyu koruyucu bir araç olarak değil, demokratikleşmeye katkı koyacak bir örgüt olarak işler görmelidir.

• ESK'in iç işleyişinde de demokratik kurallara uyulmalı, organları seçimle oluşturulmalıdır

• ESK, "toplumsal uzlaşma" adına demokratik süreçlerin önüne engel olmamalı, özellikle toplu sözleşme düzeninin ve çeşitli toplumsal kesimlerin kitlesel yöntemlerle ta-

Toplumsal kesimlerin temsil yetine önem verilmeli, hiçbir toplumsal kesim dışlanmamalıdır.

lelerini dile getirmesinin alternatifleri gibi görülmemelidir.

C- MGK, 28 ŞUBAT ARARLARI, SONRASİ GELİŞMELER

6-28 Şubat 1997 MGK Karartan ve "SMİ İnisiyatif

Ülkede 28 Şubat Kararları'nın kadar yaşananları bir kez daha hatırlatmakta yarar var. Bu Kararları değerlendiren ve TMMOB'nin de aralarında olduğu 6 örgütün imzasını taşıyan açıklamada "Faşist çetelerin de şeriatçı çevrelerin de uzun yıllardan ve özellikle 12 Eylül 1980 yılındaki askeri darbeden beri Türk-İslam ideolojisinin şemsiyesi altında 12 Eylül Anayasası ve hukukunun koruması/desteğiyle oluşan ortamda örgütlendiklerini, geliştiklerini ve bugün ülkeyi birlikte yönetmeye başladıklarını görmekteyiz. Türk-İslam sentezcisi şovenist siyasetler ittifakı 70'li yıllardan beri toplumun demokratik güçlerini askeri rejimin sıkıyönetim ve olağanüstü koşullarında sol çevreleri, demokratik ve siyasal yaşamdan yoketmek için elinden geleni yapmıştır. Bu sürecin sonucunda sol'u olmayan bir toplum modeli yaratılmaya çalışılmıştır. Bu ittifaka, büyük sermayenin, çalışanlar aleyhine kurguladığı küreselleşmiş ekonomik sömürü uygulamasıyla katıldığını ve bu baskı ve sömürünün meşrulaştırılmasında resmi-özel medyanında özellikle büyük katkıları ve sorumluluğunun olduğunu farkındayız" saptamaları yapılmıştır. Yine şeriatın zeminini "özelleştirmeler sonucu yaratılan milyonlarca işsiz, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk sonucu ortaya çıkan açlık, yatırım ekseninden kopartılmış üretim, iç ve dış borçlardaki artış" oluşturmuştur.

Gelişmeler bu yönde iken yönderilmiş bir "sivil inisiyatif oluşumu

"Faşist çetelerin de şeriatçı çevrelerin de uzun yıllardan ve özellikle 12 Eylül 1980 yılındaki askeri darbeden beri Türk-İslam ideolojisinin şemsiyesi altında 12 Eylül Anayasası ve hukukunun koruması/desteğiyle oluşan ortamda örgütlendiklerini, geliştiklerini ve bugün ülkeyi birlikte yönetmeye başladıklarını görmekteyiz.

gündeme geldi. Önce 3 konfederasyon ile başlayan ve daha sonra 5'e çıkan bu inisiyatif, kamuoyuna önceleri darbe destekçisi bir görüntü sundular, yoğun eleştiriler sonucu "ne darbe ne şeriat" söylemini öne çıkarmak zorunda kaldılar. Ancak, yalnızca şeriatı hedef alan ve özünde MGK'nın arkasında saf tutan bir stratejiye yöneldiler. Bu süreçte rejim tehdidi gerekçe gösterilerek, "milli mutabakat" kavramı çerçevesinde hareket eden bu ekip, medyanın da desteği ile şeriata karşı yıkılmaz bir kale gibi gösterilmeye çalışıldı ve ekonomik, sosyal sorunlar geri plana atıldı. İşin ilginç yanı tutumun yeni Hükümet döneminde de sürdürülmekte olmasıdır. Nite-

kim Özalcı anlayışla yapılan zamlar karşısında İşçi konfederasyonları sessiz kalmaktadırlar.

Bir anlamda "sivil inisiyatif olarak fiilen oluşmuş "E3K" yeni Hükümet döneminde yasallaştırılarak ödüllendirilmek istenmiştir, Burada, İşçi konfederasyonlarının "uzlaşma" adına tarihi sorumluluklarının dışına çıkmalarının hesabını hem üyelerine hem de topluma vermek durumunda kalacaklarını söylemek gerekiyor.

RP ise» 14. kuruluş yılı için hazırladığı afişlerde "demokrasinin, İnsan haklarının ve özgürlüklerin teminatı" olduğunu söyleyerek açıkça topluma yalan söylemektedir, Parti kapatmalarına» milletvekillerinin Meclisten kovulmalarına, İller İdaresi Yasası'nın ve Kriz Yönetmeliği'nin çıkarılmasına destek olan, siyasal İslamın meşruiyet ve egemenlik alanının genişletilmesi için demokrasi dışı her türlü uygulamanın savunucusu ve uygulayıcısı olan bir partinin demokrasi konusunda inandırıcı olmadığını düşünüyoruz,

RP'nin yandaşı gibi davranan Hak-İş ise siyasal İslamın, bütün sorumluluklarının ortağı konumundadır. Eski Başkanları» Eski Çalışma Bakanı Refahyol Hükümeti döneminde siyasal İslamın en önde gelen sözcüsü olmuş, siyasal kadrolaşmayı kıyımaya dönüştürmüştür. SEK'in özelleştirilmesine karşı çıkmışlar, ama EBK'nın yağması için her türlü çabayı göstermişlerdir. Refahyol'un bütün uygulamalarını destekleyen, Hak-İş'in bugün kendisini demokrasi savunucusu göstermesi hiç de doğru değildir. ESK açısından ise, bu noktada herhangi bir eleştirisi de söz konusu değildir.

D- SONUÇ

7« Değerlendirme ve öneriler

Türkiye'de oluşturulacak ESK, bu kurumu daha önce uygulamaya koyarak devlet dışı bir toplumsal kurum haline getirmiş olan ülkelerin deneyimlerine benzer bir yapıda olmalıdır. Yine Türkiye'de konuların ağırlığı farklı olduğu için temsil de buna bağlı olarak belirlenmelidir. Örneğin, Türkiye'de tarım sektörünün ağırlığı oldukça fazladır. Bunun için ESK'in bağımsız üyelerden oluşan kanadında Önemli rolü olmalıdır, Sosyal diyalog sürecinde sektör bazında tarım-sanayi-hizmet vb, gibi temsiliyet© de özen gösterilmelidir.

ESK, farkh toplumsal kesimlerin görüşlerini kamuoyuna ve birbirlerine iletmeleri için bir platform olarak görülmelidir,

TMMOB, Hükümet Genelgesi ile oluşturulan ESK'in bu değerlendirmelerin ışığında yararsız, işlevsiz bir girişim olarak görmektedir,

ESK, eğer Başbakan'ın da açık« lamalarında yer aldığı gibi özelleştirmelerin ya da Özaiizmin, globalizmin onaylatılacağı bir platform olarak düşünüülüyorsa, TMMOB'nin de içinde yer aldığı bir çok toplum kesiminin tepki göstermesi kaçınılmaz olacaktır. Devletin ağırlıklı olarak temsil edildiği» devletin ve işveren temsilcilerinin çoğunluğu oİMşturdıkları bir platformu antidemokratik ve pek çok toplumsal kesimi dışlayan bir örgütlenme olarak görüyoruz. Kurulan ESK'© karşı ESK'ye dahil ©dilen işçi konfederasyonlarının ise bugüne kadar herhangi bir tepki göstermemeleri de kabul edilecek bir tutum değildir. Kuşkusuz bu gelişmelerin sorumlusu konusunda olacak işçi konfederasyonlarının bu konularını kamuoyuna nasıl açıklayacaklarını dikkatle izleyeceğiz.